

Litteratur

Kurt Gordan: Att vara övervakare. Bonniers, Stockholm 1967, 155 s. 24,50 kr.

Chefpsykolog Kurt Gordan er ansat i Socialstyrelsen og har gennem længere tid deltaget i uddannelsen af tilsynsførende, navnlig inden for børne- og ungdomsforsorgen og alkoholforsorgen.

Bogen er skrevet som lærebog og håndbog for frivillige tilsynsførende, som er tilknyttet kriminalforsorgen og de ovennævnte forsorgsgrene.

Hovedvægten er lagt på en fremstilling af tilsynets metodik, herunder klientens holdning til tilsynet, de særlige problemer i forbindelse med etableringen af den første personlige kontakt, tilrettelæggelse af behandlingsplan, samarbejdet med klienten, hans familie og omgivelser, og tilsynets relation til anstaltsbehandlingen.

I et mindre afsnit redegøres for hovedtrækkene i organisationen af for sorgen for børn og unge, alkoholister og lovovertrædere, og bogen slutter med et uddrag af lovbestemmelser og tilsynsvejledninger for de enkelte forsorgsområder.

Det er tanken at anvende bogen som grundbog ved instruktionskurser for tilsynsførende, herunder også korrespondancekurser. Den er overskuelig, sprogligt lettilgængelig og indholdsmæssigt fortræffelig til sit formål.

Jon Johnsen.

„Kriminalforsorgen“. Faglige meddelelser fra fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab.

Siden 1956 har direktoratet for fængselsvæsenet under redaktion af fængselsinspektør Aude udsendt tidsskriftet „Fængselsfaglige meddelelser“ til samtlige ansatte under fængselsvæsenet, som gennem denne publikation fik et forum for udveksling af praktiske erfaringer og for diskussion om metoder og midler i fangebehandlingen.

Blandt Dansk Forsorgsselskabs medarbejdere har man længe næret ønske om at skabe et tilsvarende organ for det store antal medarbejdere inden for kriminalforsorgen i frihed. Efter forhandlinger mellem fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab afløses „Fængselsfaglige meddelelser“ fra og med 1968 af et fælles blad, „Kriminalforsorgen“, som udsendes også til forsorgsselskabets medarbejdere, herunder de private tilsynsførende. Det nye tidsskrift redigeres af en fælles redaktionskomite med ekspeditionssekretær, frk. *B. W. Lauesen* som ansvarshavende redaktør.

Tidsskriftets første nummer indeholder bl. a. en debat om den åbne anstalts karakteristika.

J. J.

Lars D. Eriksson (red.): Varning för vård. Söderström & c:o förlags AB, Borgå 1967. 171 sider. 16:90 FMK.

Dette samleværk drager den administrative frihedsberøvelse ind i den kriminalpolitiske diskussion. Den traditionelle sondring mellem straf, der er noget ondt, der påføres individet for samfundets skyld, og behandling, der er noget godt, som den pågældende udsættes for i egen interesse, har på mange måder tilsløret de faktiske forhold og skabt et system, der krænker fundamentale hensyn til retssikkerheden. Behandling kan iværksættes administrativt, uden grundig prøvelse af betingelserne, ja næsten uden lovfæstede betingelser, og den er hyppigt tidsubestemt. Forfatterne tager udgangspunktet i en række spørgsmål: Er der reale grunde for denne forskel på straf og behandling? Er behandling i virkeligheden andet end straf? Står lidelserne i rimeligt forhold til resultaterne? Efter en generel oversigt over frihedsberøvelsens omfang og en gennemgang af det ideologiske grundlag giver forfatterne i en række stærkt engagerede artikler en beskrivelse af skolehjem, der hverken er skole eller hjem, af det moderne gælds-fængsel, der anvendes over for forsømmelige forsørgere o. s. v. En udlænding kan naturligvis ikke bedømme beskrivelsernes sandfærdighed, men de nej'er, som forfatterne besvarer de nævnte spørgsmål med, forekommer velbegrundede. Bogen er provokerende, og man tvinges gang på gang under læsningen til at underkaste gamle meninger ny prøvelse. Finland har nordisk rekord i frihedsberøvelse, men det har nu fået et positivt udgangspunkt for den politiske diskussion om forsørgs-spørgsmål i denne lille bog.

Vagn Greve.

John P. Conrad: Crime and its Correction. (Tavistock, London, 1965, 303 s.).

„Crime and its Correction“ er en rapport fra en „recognoscerings-rejse“ foretaget i 1960/61 af to medarbejdere ved Institute for the Study of Crime and Delinquency. Med en Ford-bevilling i ryggen rejste de ud for at tage temperatur på kriminalforsorgen i den vestlige verden og bringe gode ideer og reformforslag med hjem til California Department of Corrections og Youth Authority. John Conrads bog om denne rejse og en sideløbende litteraturgennemgang handler således mere om „corrections“ end om „crime“.

Allerede forskellen i sproglig udtryksmåde — „corrections“ og „kriminalforsorg“ — antyder en forskel i holdning til kriminalforsorgens opgave, der kunne være illustrerende for Conrads analyse. Den antyder en forskel mellem den anglo-amerikanske opfattelse af, at klienterne skal „korrigeres“ og derpå formodes at kunne klare sig selv. Over for denne uafhængighedsfilosofi stillede Conrad et dansk (og tildels skandinavisk) velfærds-mønster, eksemplificeret i holdningen på Herstedvester og i hvert fald på en del institutioner for børne-

og ungdomsforsorg, hvorefter en længerevarende, ja, endog livslang afhængighed af „forsorgen“ accepteres som en reel mulighed, i hvert fald for nogle af klienterne.

Conrad nævner en række tilsvarende eksempler på, hvorledes kriminalforsorgen — trods forbløffende ensartede institutionelle rammer og organisationsplaner verden rundt — i den praktiske realisering tilpasses til og udtrykker den kulturelle ramme. Et andet eksempel herpå er modstillingen af det amerikanske mønster med det sovjetiske, som får en kort, men instruktiv gennemgang i afsnittet „Glimpses of the Soviet Correctional Pattern“. Den sovjetiske arbejdskoloni Krykoyo skulle efter beskrivelsen på papiret være et eksempel på en særdeles effektiv organisering af gruppe-situationer og gruppepres, kombineret med en arbejdsoptræning med realistiske, socialt betydningsfulde opgaver, som nødvendiggør et nært samarbejde mellem indsatte og arbejdsledere, hvori både gruppen og individet underordnes den fælles opgave. Men samtidig fremhæver Conrad systemets relation til den omgivende kultur. Resocialiseringen i denne og andre arbejdskolonier er en forberedelse til et hårdtarbejdende samfund med få valgmuligheder for individet, til et samfund, „... where it its a national duty to mind other people's business“. Conrad efterlyser med rette et videnskabeligt samarbejde på tværs af jerntæppet, som burde kunne lære vestlige pønløgere meget om mulighederne for at bruge gruppesituationer og realistiske opgaver til resocialiserende påvirkning.

Men ellers kan man næppe sige, at bogen kan have opfyldt Californiens forhåbninger om her at få konkrete ideer til nye pionerindsatser eller fundamentale systemforandringer, som kunne bringe den kriminalforsorgsmæssige udvikling ud af sit nuværende dødvande. Bogens inddeling antyder ellers en stigende linie:

„*The irrational equilibrium*“ er en kritisk påtegning af kriminalforsorgens nuværende balancegang mellem Scylla og Charybdis: På den ene side kravene om kontrol, gengældelse og billigst mulig „management“, og på den anden side ideologien, tilløbene, og de alt for ofte frustrerede forhåbninger om at gøre kriminalforsorgen til et effektivt instrument med social reintegration som sit hovedmål.

„*Master correctional patterns*“ er en gennemgang af standard-praksis, organisatorisk opbygning, enkeltinstitutioner og nyere knopskud på kriminalforsorgens stamme, såsom detention centres, attendance centres m. v. Denne gennemgang er af nødvendighed kortfattet, men rigelig lang til at bibringe én et levende indtryk af, at praksis er forbløffende ensartet og uinspirerende, hvadenten det er i USA, England, Frankrig, Tyskland eller andre større nationer. Conrad er en sprogets mester, der kan skildre en institution, så man fornemmer osen af kål fra de utallige køkkener (som internationale besøgende af umiddelbart uindlysende, men efterhånden lettere forståelige grunde altid forevises med megen stolthed). „The message is control“ er Conrads epigrammatiske opsummering af standardpraksis.

Som skandinavisk etnocentriker kan man selvfølgelig glædes over, at f. eks. det svenske kriminalforsorgs organisation og faciliteter får en relativt omfattende gennemgang, og at også danske institutioner omtales som smukke eksempler på rimelig størrelse, humant regime og venlig atmosfære. Conrad er dog selv opmærksom på, at det er begrænset, hvad man kan lægge i slige rejseberetninger fra „fairy-tale tours“ til de skandinaviske kriminalforsorgsmæssige eventyrriger. Manglen på personale og behandling i det svenske system og de indsattes næsten indædte kritik af det så humane danske kriminalforsorg rejser spørgsmålet, om human indstilling og små institutioner med beskæftigelse til alle er nok.

Efter denne blandede kost af institutioner og personale, der er lige alderstegne og forvitrede, og fornyere, der på paradoksal måde formår at bevare en ukuelig optimisme trods rammernes stramhed og manglende ressourcer, ser man med forventning frem til belønningen i „*Towards a Rational Practice*“ og i det afsluttende kapitel om „*The Issues in Corrections*“. Medens ingen af dem indeholder overraskende „løsninger“ eller befriende perspektiver, er der dog megen orientering og enkelte guldorn at hente i det næstsidste afsnit. Særlig instruktiv er gennemgangen af de tre mest progressive „terapeutiske“ institutioner, som Conrad kunne lokalisere: Belmont (Henderson Hospital), hvor slogan'et „the therapeutic community“ blev til, Herstedvester, hvor mange af de grundlæggende ideer blev brugt i praksis, før ordet blev mode, og van der Hoeven-klinikken i Holland, hvor institutionen dog kun er et terapeutisk miljø i den forstand, at den danner en bedst mulig ramme om en i princippet traditionel individorienteret psykoterapi, udført af terapeuter med en solid forankring i privat praksis uden for institutionen. Conrads gennemgang af hovedprincipper og praksis i de tre institutioner og jævnføringen mellem disse tre vigtige „approaches“ er instruktiv. Om hans beskrivelse og kritik kan accepteres af de tre institutioner, ville det være interessant at vide. Men Conrads eget perspektiv er for så vidt mere relevant: at ingen i virkeligheden „ved“, eller i neutrale termer kan beskrive, hvad der reelt foregår i disse institutioner, og hvad deres resultater er. Hverken officielle fremstillinger eller de direkte involverede parterers ideologi er andet end data til delvis belysning af praksis.

Man kan med Conrad være lettere undrende over, at ingen af tre så vigtige foranstaltninger har været undergivet systematisk analyse. På van der Hoeven har man dog tilløb hertil i form af en sociolog ansat til at analysere både institutionens karakter og forløbet af behandlingen, men resultaterne har ladet vente på sig. Man må håbe, at Conrads gentagne plæderinger for systematisk analyse af forudsætninger, faktisk operation og resultater en dag måtte sætte frugt. Tilløb til sådanne undersøgelser er nu i gang på Herstedvester, men foreløbig synes Californien, hvor Conrad kom fra, at være det eneste sted i verden, hvor man har gjort alvor af effektivitetsvurderingerne.

I denne forbindelse kan et andet afsnit fremhæves, nemlig afsnittet om klassifikation og prædiktation samt afsnittet om typologier. Anvendelsen af det af Wilkins udviklede „Base Expectancy“-system, som giver en statistisk basis af grundforventninger til klientellets tilbagefaldsrisiko efter almindelig kriminalforsorgsmæssig behandling, giver samtidig mulighed for en differentiering af klientellet og en systematisk resultatvurdering af både standard-praksis og nyskabelser. Dette er afgørende nødvendigt, for — som Conrad påpeger — „Selv de innovationer vi fandt, var lige så hypothetiske som den standard-praksis, de måske en dag vil erstatte“.

Men modstanden mod systematisk anvendelse af videnskabelig metodik, herunder statistiske metoder, er næsten lige så sejt, som modstanden mod forandringer i institutionernes grundlæggende struktur, og Conrads analyse heraf er et af de mest interessante og relevante afsnit. Påberåbelsen af kontrollensyn og etiske betragtninger som argumenter mod forandring og forsøg samt udsættelse eller minimal opfyldelse, når endelige fornyelser eller systematiske vurderingsforanstaltninger iværksættes, fremtræder som de væsentligste former, som modstanden mod forandring får. Denne manglende evne (eller vilje) til systematisk vurdering og teoridannelse og den fortsatte (og i princippet uløselige?) mangel på afklaring af forholdet mellem kontrol, gengældelse og social (re)integration fremstår klart som de problemer, der må løses først, hvis man skal have chance for at opfylde forhåbningerne om en „rational practice“.

Conrad's bog er, trods sin letlæsthed, ingen glad optimistisk profeteren om skønne nye horisonter. Dens primære fortjeneste er, at den blotlægger en væsentlig del af svaghederne i de fremherskende systemer og den uafklarede karakter i de forskellige behandlingsmodeller og organisatoriske former. Den omtaler også de kræfter, der gør det overvejende sandsynligt, at disse systemer vil fortsætte uden væsentlige ændringer, men giver samtidig vigtige antydninger af, i hvilken retning vejen frem må gå. Det er ikke nogen let vej.

Der er ikke meget, der tyder på, at der er sket væsentlige forandringer i situationen, siden Conrad og Sullivan i 1960—61 rejste rundt i Europa (for Danmarks vedkommende noterer man sig f. eks. med interesse, at Bråskovgård den gang stod foran sin umiddelbare nedlæggelse, men at umiddelbarhed også her er et relativt begreb). Man vil derfor tro, at udsendelsen af bogen som pocket-book fornylig dækker et følt behov, ikke mindst hos mange praktikere, som ikke selv har mulighed for at rejse rundt i øst og vest.

Konklusionen af Conrads fremstilling må være, at det behøver de heller ikke, men at de er bedre tjent med at blive hjemme og gøre noget selv, undersøge og specificere, hvad de gør, ved hvem og hvorfor, for derpå systematisk at analysere resultaterne.

Rejsen verden rundt efter kriminalforsorgens himmelske lys er efter Conrads bog — trods enkelte lyse øjeblikke i Californien og Sovjet — kun en jagt efter lygtømænd.

Jørgen Jepsen.

Geoffrey Sawer: Law in Society. (Clarendon Law Series).

I denne tætpakkede bog på 211 sider giver professor Sawer fra „The Research School of Social Sciences, The Australian National University“ en analyse af forholdet mellem jura og socialvidenskab. Sawer fastslår selv i sit forord, at bogen ikke er et forsøg på en systematisk fremstilling af retssociologien, men en opsummering af nogle væsentlige problemer vedrørende „the social history of law and the social relations of law in contemporary society“. Denne formulering dækker over en retshistorisk og retssammenlignende gennemgang af emner som „retten i primitive samfund“, „social udvikling og legal udvikling“, kapitler om domstole, dommere og advokater, „Social Control and Social Order“, et særligt interessant kapitel om „Folkways, Lawways and State-ways“ samt tre kapitler om retsvidenskab og socialvidenskab, nemlig et indledningskapitel om „The Sociology of Sociology“ (set fra en jurists synspunkt!), „Sociological Jurisprudence“ og et afsluttende kapitel om „Legal Science and Social Science“.

Det er dog fortrinsvis de mellemliggende kapitler, der er givende. Selvom fremstillingen en række steder forudsætter kendskab til Anglo-amerikansk (og til tider australsk) retsvidenskab og domspraksis, kan også skandinaver uden sådant kendskab have udbytte af bogen, ikke mindst takket være de retssammenlignende og retshistoriske afsnit.

Fra et kriminalvidenskabeligt synspunkt har fremstillingen af jury-systemets historie og funktioner en særlig interesse ved en klarlægning af, hvor forskelligartede interesser systemet har tjent og tjener.

Afsnittet om social kontrol imødeser man selvsagt med interesse. Sawer stiller dog problematikken vedrørende forholdet mellem „law“ og „social kontrol“ noget mekanisk op ved at lægge hovedvægten på spørgsmålet, i hvilket omfang „law“ kan siges at blive anvendt af visse sociale grupper eller klasser til at „kontrollere“ andre. Han udreder her nærmere forholdet mellem „lawyers law“ — den ret som udformes gennem retters, dommeres, advokaters og andre juristers virksomhed fortrinsvis i relation til retsafgørelser — og en mere socialt-administrativt præget form for legal påvirkning, hovedsagelig gennem lovgivning. Dette afsnit må derfor læses i nær forbindelse med afsnittet om „Folkways ... etc.“, hvor spørgsmålet om overensstemmelse mellem den folkelige retsopfattelse, underliggende sociale relationer og ændringer i gældende ret nærmere udredes. Sawer konkluderer her, at bortset fra diktatorisk indrettede samfund, vil „retten“ i store træk være i overensstemmelse med „folkways“ på mindst to måder: 1) der vil være et retssystem af „lawyers law“ præget af grundlæggende sociale eksistensbehov (såsom kravet om sikkerhed imod fysisk aggression) og af den til enhver tid eksisterende kulturs grundelementer (såsom love der fremmer kommercielle transaktioner i kapitalistiske samfund), og 2) der vil være en legal ændringsproces, hvori hovedinitiativet vil komme direkte fra folket eller en del af dette; selv

i tilfælde, hvor initiativet udgår fra juristerne, er det under alle omstændigheder usandsynligt, at nogen udbredt og dybfølt folkelig værdi vil blive ignoreret.

Kriminologisk set er fremstillingen præget af en vis polemik mod en psyko-orienteret amerikansk skole af lidt ældre retning med Barnes & Teeters som syndebugke. Efter at have erkendt, at mange kriminologer går ind for jury-systemet, siger Sawyer: „De der er imod det, er det, fordi de — som f. eks. visse steder i USA — finder, at jurylisten er utilfredsstillende sammensat, eller fordi de mener, at dommerne vil være mere villige til at blive redskaber for „trial by psychiatrists“.

Sawyer fremhæver med H. W. R. Wade, at konsekvenserne af den fremvoksende tendens i retning af at erstatte domstolene med administrative tribunaler ikke er entydige: „Kravet om en frigørelse fra den stivhed, der karakteriserer de mindelige domstole, afløses snart af et krav om begrænsninger i de nye dommers upassende frie stilling og vilkårlighed“ — „One man's absence of red tape is another man's absence of due process“. „Hvis det lykkes psykiaterne og psykologerne at isolere og fjerne årsagerne til „den kriminelle personlighed“ kan det være, at endnu en kategori af sager fjernes fra den juridiske sfære, men indtil da synes det sandsynligt, at de kriminelle sager vil være dem, der længst beholder flere af de ældre træk i den retlige proces: Statens symbolske magt med en vis grad af anerkendt irrationalitet og folkelig rimelighed i bevisførelse og procesform“.

Selv i denne moderat konservative opfattelse af adfærdsvidenskabernes potentielle bidrag til kriminalprocessen kan Sawyer vist siges at være i pagt med holdningen også hos de mere sociologisk indrettede kriminologer.

Forholdet mellem den juridiske og den sociologiske opfattelse af retssociologien belyses på tankevækkende måde gennem denne bog af en jurist, der senere har orienteret sig i socialvidenskabernes. Den vækker samtidig interesse for en modsvarende fremstilling af forholdet mellem de to discipliner af en sociolog, der har orienteret sig indgående i retsvidenskaben. En af de sociologer, der kommer nærmest hertil er Philip Selznick. Hans konklusioner og opfattelse af retsvidenskabens funktion ligner slående Sawers.

Der er brug for mange flere bestræbelser for at bygge videre på denne bro. Sawyer foreslår som et middel hertil ikke simpelthen undervisning i retssociologi for jurister, men indbyggen af samfundsvidenskabelig metodik og viden også i almindelige juridiske kurser, f. eks. i obligationsret og forfatningsret. Dette synes at være et vigtigt perspektiv for juristuddannelsen, hvor vi også i Skandinavien endnu har lang vej tilbage.

Jørgen Jepsen.